

Razumkov
centre

№ 1-2 (187-188)
2022

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА і ОБОРОНА

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ (РЕЗЮМЕ)

Razumkov
centre

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

У рамках проекту, реалізованого Центром Разумкова за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, підготовано аналітичну доповідь, проведені загальнонаціональне та експертне опитування, організовані інтерв'ю (заочний круглий стіл) з представниками влади та незалежними експертами, а також підготовлені авторські статті, присвячені різним аспектам відносин Україна-ЄС.

Нижче надається стислий виклад матеріалів цього дослідження.

1. АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ «УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ»¹

Досвід євроінтеграції України в умовах війни має унікальний характер. Здійснюючи опір широкомасштабній збройній російській інтервенції, потерпаючи від величезних

людських і фінансово-економічних втрат, країна набула статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує європейську інтеграцію, поглиблює партнерство з ЄС на секторальних напрямках, виконує рекомендації Єврокомісії і запроваджує на практиці положення Угоди про асоціацію. На порядку денному – відкриття переговорів про вступ до ЄС,

¹ Авторський колектив Аналітичної доповіді:

✓ від Центру Разумкова: М.ПАШКОВ (керівник проекту), співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки; К.МАРКЕВИЧ, провідний експерт економічних і соціальних програм; П.СТЕЦЬОК, науковий консультант з правових питань; С.ЧЕКУНОВА, провідний експерт енергетичних програм; М.СУНГУРОВСЬКИЙ, директор військових програм; Л.ШАНГІНА, науковий консультант з соціальних та гуманітарних питань.

✓ від Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка: О.ШНИРКОВ, завідуючий кафедрою світового господарства і міжнародних економічних відносин.

✓ Центр Разумкова висловлює вдячність за допомогу у підготовці доповіді В.МОВЧАН, директорці з наукової роботи Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, Л.ЖУК, студентці 4 курсу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т.Шевченка.

Інформація та думки викладені в цьому дослідженні, належать винятково авторам і не обов'язково відображають позицію Фонду Конрада Аденауера

продовження проєвропейських реформ у різних сферах, адаптація до законодавчо-правового простору Євросоюзу тощо.

1.1. Досвід і особливості євроінтеграції в умовах війни

Серед чинників, що впливають на стан і особливості руху України до ЄС, можна виокремити наступні.

✓ Триває небезпечна турбулентність геополітичних і гео економічних процесів, обумовлених, з одного боку, гострою конфронтацією у форматі Захід-росія внаслідок агресії кремля проти України. А з іншого – більш глобальним протистоянням між демократичним цивілізованим світом і авторитарними режимами. Україна стала епіцентром протистояння глобальних сил на європейському континенті.

✓ Україна під час війни зазнала безпрецедентних людських та фінансово-економічних втрат. Країна-агресор здійснює політику тотального геноциду і фізичного знищення української нації. Київ має зосереджувати величезні ресурси на протистоянні агресії кремля, що впливає на характер просування до ЄС.

✓ Російсько-українська війна: (а) довела готовність українців захищати незалежність своєї країни, європейський шлях її розвитку; (б) об'єднала українську націю, посилила громадську підтримку руху до ЄС, активізувала процеси проєвропейської самоідентифікації громадян; (в) активізувала двосторонні процеси євроінтеграції і змінила якість політики Брюсселя на українському напрямі.

✓ Несприятливим фактором є ускладнення внутрішньої соціально-економічної

ВТРАТИ УКРАЇНИ ЗА ПОПЕРЕДНІМИ ОЦІНКАМИ

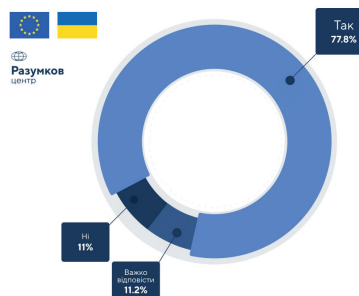
✓ За даними ООН, за період з 24 лютого по 26 грудня 2022р. кількість загиблих серед цивільного населення України становить 6 884 особи, 10 947 були поранені². Зрозуміло, що реальне число жертв – вбитих, закатованих, зниклих без вісти, досі невідомих і таємно похованих на окупованих територіях у рази більше³. Зокрема, за попередніми даними, лише під Маріуполем загинуло від 20 до 22 тис. людей⁴. У серпні 2022р. Головнокомандувач ЗСУ В.Залужний повідомив про 9 тис. загиблих бійців ЗСУ⁵. Це попередні дані, бо війна в Україні триває, і щоденно надходить інформація про нові жертви⁶.

✓ Через ракетний терор країни-агресора пошкоджено або знищено 60 982 об'єкти цивільної інфраструктури у всій Україні, зокрема 42 818 житлових будівель і будинків, 1960 навчальних і 396 медичних закладів, 392 культурних і 87 культових споруд. Уражено 5 315 об'єктів водо- та електро-постачання. Російські терористи пошкодили або знищили понад 40% життєво важливої енергетичної інфраструктури України⁷.

✓ 20% природоохоронних територій України потерпають від війни. Через бойові дії постраждали 3 млн. га лісів. Загалом довікляю України завдано збитків на €36 млрд.⁸

✓ За попередніми оцінками Уряду, збитки, завдані економіці України внаслідок війни, сягнуть до \$700 млрд.⁹

Чи потрібно Україні вступати до ЄС?

Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 22 вересня по 1 лютого 2022 року. Опитувано 2021 респондента віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

² З початку війни в Україні загинули майже 7 тис. цивільних людей – ООН. Українська правда, 28 грудня 2022р., <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/28/7382634/>.

³ В Управлінні верховного комісара з прав людини ООН неодноразово наголошували, що реальні цифри загиблих цивільних значно вищі, оскільки отримання інформації з місць, де тривають інтенсивні бойові дії, відбувається з затримкою, а багато повідомлень про смерті ще перевіряються.

⁴ У Маріуполі загинули десятки тисяч людей – Кириленко. – Суспільне, 12 квітня 2022р., <https://susplilne.media/227991-u-mariupoli-zaginuli-desatki-tisac-ludej-kirilenko/>.

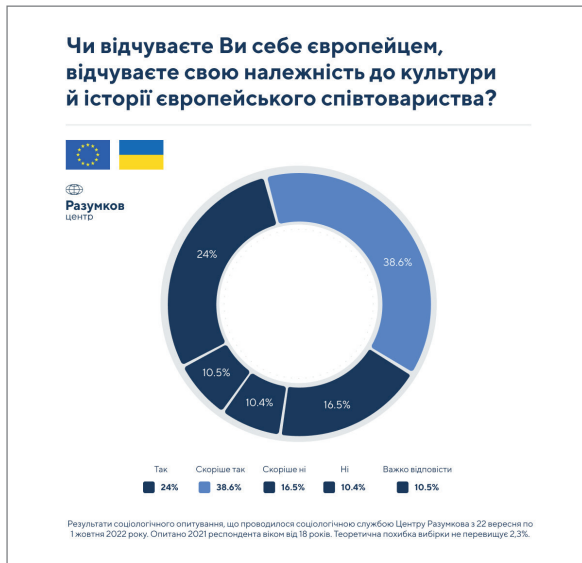
⁵ У ході повномасштабної агресії РФ загинули майже 9 тисяч українських військових – Залужний. – Радіо Свобода, 22 серпня 2022р. – <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ahresia-rf-vtraty-zsu/31999423.html>.

⁶ Слід додати, що за шість попередніх років війни на Донбасі загинуло 13 тис. людей, понад 30 тис. поранені.

⁷ Європарламент закликав до розслідування злочинів РФ в Україні із притягненням причетних осіб до відповідальності – резолюція. – Інтерфакс-Україна, 23 листопада 2022р. – <https://interfax.com.ua/news/general/873971.html>.

⁸ Більш детально про втрати екосистеми України внаслідок війни ідеться у другому розділі доповіді.

⁹ До кінця року завдані економіці України внаслідок війни збитки подвоються до \$700 млрд – Шмигаль. – Інтерфакс-Україна, 13 грудня 2022р., <https://interfax.com.ua/news/economic/878120.html>.

ситуації в Європі, у т.ч. через енергетичний і ядерний шантаж РФ. Зростає міграційне навантаження, триває соціальне розшарування, потребують вирішення складні міжетнічні проблеми, насамперед у Балканському регіоні. Водночас, російська гібридна експансія на теренах ЄС провокує активізацію праворадикальних, популістських рухів, пожвавлення євроскептицизму і в цілому має на меті дестабілізацію і розвал Євросоюзу. Війна також актуалізувала хронічну проблему ЄС – чинний механізм консенсусу, який гальмує ухвалення важливих рішень, у т.ч. у сфері зовнішньої політики.

✓ Війна певною мірою відсунула на другий план ряд проблемних внутрішньо українських питань. Зокрема, ідеться про вдосконалення ефективності системи державних органів, забезпечення захисту прав і свобод людини, повільні темпи реформ в окремих сферах, проблеми судової реформи і боротьби з корупцією тощо. Ця проблематика залишається на порядку денному та актуалізується під час переходу до нового етапу євроінтеграції.

✓ Стабільно висока підтримка українським суспільством руху до ЄС надає владі картбланш на активні і, можливо, не завжди популярні дії та ініціативи на європейському напрямі. Таку ситуацію, зокрема позитивний суспільний резонанс набуття кандидатського статусу, слід максимально

ефективно використовувати для оптимізації євроінтеграційних процесів в Україні.

Об'єднана Європа продемонструвала рішучу підтримку Україні у боротьбі з агресором. Поступово сформувалася нова якість стратегічного партнерства Україна-ЄС, головною складовою якого є спільне протистояння російській інтервенції. ЄС здійснює політико-дипломатичну підтримку, військово-технічну, фінансово-економічну, гуманітарну допомогу Україні. Представники країн ЄС підтримують і просувають проукраїнські резолюції і рішення в рамках ГА ООН, ПАРЄ, ОБСЄ, МАГАТЕ, G7 G20, ОЧЕС, сприяють політичній ізоляції Москви, поширюють процес міжнародного визнання Росії спонсором тероризму. Оновлюється і посилюється санкційна політика ЄС на російському напрямі.

Держави ЄС постачають Україні широку номенклатуру зброї і військового обладнання, здійснюють фінансування українського оборонного сектору через Європейський фонд миру (за період широкомасштабної агресії Україна отримала від Фонду €3,1 млрд.). У грудні 2022р. Рада ЄС затвердила план надання Україні у 2023р. макрофінансової кредитної допомоги на суму €18 млрд. З лютого по грудень 2022р. ЄС направив до України понад 77 тис. тон гуманітарних вантажів.

Допомога ЄС сприяла організації ефективного опору російській агресії і стабілізації внутрішньої соціально-економічної ситуації. Однак темпи і обсяги цієї допомоги поки, на жаль, відстають від воєнних потреб України. Відчувається дефіцит надійного захисту від ракетних атак країни-агресора, що призводить до величезних жертв серед мирного населення і руйнування інфраструктури.

Вагомим фактором підтримки є поглиблення економічного партнерства з ЄС, розширення присутності українських товаровиробників на європейських ринках. У 2022р. ЄС лібералізував торговельні контакти з Україною, скасувавши квотні і тарифні обмеження. Паралельно запроваджені «безвізові режими» на різних напрямках співробітництва Києва і Брюсселя. Це

сприятиме подальшій євроінтеграції України і зміцненню її протистояння країні-агресору.

1.2. Україна-ЄС: деякі напрями секторальної інтеграції

Галузеве співробітництво є продуктивним засобом забезпечення внутрішньої стійкості в умовах широкомасштабної війни, а також інструментом різновекторної інтеграції у внутрішній ринок ЄС. Окремі базові сектору мають стати «двигунами» внутрішніх реформ і принести швидкий результат.

Енергетика. На фоні ракетних ударів країни-агресора, якими було зруйновано близько 40% об'єктів української енергосистеми, особливого значення набуває допомога і поглиблення партнерства з ЄС в енергетичній сфері. Важливою для України є участь європейських партнерів у відновленні та модернізації її енергосистеми на основі нових технологій, подальша інтеграція до європейських мереж. За оцінками Уряду, Україна потребує близько \$1 млрд. для швидкого відновлення критичної інфраструктури, забезпечення електро- і теплопостачання для споживачів.

ЄС довів спроможність витримати російський газовий шантаж і сформував координаційний механізм надання підтримки Україні для ремонту і відновлення її енергетичних об'єктів. Водночас в умовах війни у відносинах Україна-ЄС набувають актуальності питання підвищення енергоефективності, відродження сектору відновлюваних джерел

енергії, створення водневої промисловості, протидія зміні клімату, скорочення викидів парникових газів тощо. Одним із пріоритетів є участь у реалізації Європейської зеленої угоди.

Транспорт. Під час війни ця сфера також зазнала величезних втрат. У зв'язку з бойовими діями, окупацією окремих регіонів країни спостерігається ускладнення діяльності транспортної системи: скоротилися обсяги перевезень і пасажирів, і вантажів. Війна зруйнувала плани збільшення обсягів дорожнього будівництва. Тривалий час були заблоковані морські порти України, через які експортувалася більша частка українського продовольства.

Цей сектор має ключове значення у відновленні економічного потенціалу України, її подальшого просування на шляху до ЄС. У сфері транспорту нині на порядку денному відновлення зруйнованої транспортної інфраструктури та інтеграція української транспортної системи до європейської.

Цифрова сфера. Успішний процес цифровізації України відкриває стратегічні перспективи на європейському напрямі. Україна досягла помітного прогресу, розпочавши масштабну цифрову трансформацію системи послуг, процесів управління на державному і місцевому рівнях. Розширена система електронного врядування. Набув популярності портал «Дія», ставши інструментом зв'язку громадян із владою – кількість відвідувачів збільшилася з 2,5 млн. (у 2020р.) до понад 12 млн. у 2021р.

Слід відзначити прогрес у забезпеченні online-доступу до публічної інформації та відкритих даних. Стрімкий розвиток цифрових технологій в Україні спростив для бізнесу вихід на зовнішні ринки, сприяв модернізації обладнання, оптимізації управлінських процесів. Сфера цифровізації стала важливим фактором економічного розвитку.

Україна здійснила ряд важливих кроків: (а) вдалося досягти поступу у наближенні законодавства до європейських норм щодо державного регулювання у сферах електронних комунікацій; (б) зроблені кроки до взаємного визнання електронних довірчих послуг з ЄС; (в) у рамках проекту *EU4DigitalUA* починається розробка Єдиної державної

електронної системи дозвільних документів *e-Permit*, яка цифровізує процедури ліцензування та надання дозволів.

ЄС сприяє процесам цифровізації в Україні, зокрема, через запровадження проекту технічної допомоги ЄС «Підтримка цифрової політики України» і в рамках Програми *Digital Europe*, яка є частиною «цифрового безвізу» з ЄС. Брюссель допомагає забезпечити в умовах війни стабільність та розвиток українського Інтернет-сектору як шляхом зміцнення партнерства у сфері цифровізації, так і через розвиток співробітництва у сфері безпеки – здійснення цільових акцій і заходів з посилення кіберзахисту України.

Екологія. Захист довкілля є пріоритетом євроінтеграції України і стратегічним завданням її повоєнного відновлення. Екосистема України внаслідок агресії росії зазнала колосальної шкоди та збитків. Війна уповільнила виконання Києвом зобов'язань у сфері охорони довкілля, але не змінила рух Європейським зеленим курсом та відновлення вітчизняної економіки за принципами сталого розвитку.

До «екологічного активу» України можна віднести ряд важливих законодавчих актів, заходів і цільових ініціатив. Зокрема: (а) набула чинності Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030р.; (б) ухвалено пакет екологічних законів; (в) затверджено Морську природоохоронну стратегію до 2034р.; (г) стартувала реформа лісової галузі; (д) започатковано процес цифровізації екологічної сфери через запуск вебпорталу «ЕкоСистема»; (е) триває розробка Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050р.

Розвиток партнерства з ЄС, участь у відповідних правоохоронних програмах є одним з ефективних засобів подолання наслідків агресії росії і відновлення пошкоджених природних екосистем.

1.3. Новий етап руху до ЄС: кандидатський статус і перспективи євроінтеграції

Статус кандидата на вступ до ЄС знаменує завершення тривалого періоду невідзначеності у відносинах Києва і Брюсселя, започатковує якісно новий етап євроінтеграції, відкриває реальні євроінтеграційні перспективи для України. Цей статус сприятиме: (а) розширенню доступу до внутрішнього ринку ЄС; (б) отриманню кредитів і грантів через спеціальні інструменти для проведення реформ; (в) доступу до інших окремих фондів і програм ЄС; (г) зростанню інвестиційної привабливості.

Отримання статусу кандидата, з одного боку, є актом стратегічної солідарності ЄС із нашою країною і об'єднуючим чинником для Євросоюзу. А з іншого – вагомим морально-психологічним стимулом для українців, які воюють за свій європейський вибір.

Україна продовжує виконувати Угоду про асоціацію, досягнувши помітного поступу на різних напрямках. Можна відзначити прогрес у сфері публічних закупівель, у доступі до європейського ринку і мінімізації технічних бар'єрів у торгівлі. Є здобутки у митній сфері – Україна приєдналася до Конвенції ЄС про спільний транзит та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами. На черзі підписання угоди Україна-ЄС про взаємне визнання статусу авторизованого економічного оператора. Водночас унаслідок війни ускладнене запровадження «промислового безвізу». Загалом, за оцінками представників влади, Україна майже на 70% виконала свої зобов'язання в рамках Угоди про асоціацію.

Нині серед пріоритетів євроінтеграції – започаткування нового етапу руху до ЄС, переговорного процесу про вступ, що пов'язане з виконанням відповідних рекомендацій Єврокомісії. У максимально стислому вигляді деякі результати виконання цих рекомендацій наводяться у таблиці.

Деякі аспекти кандидатського статусу

- ▶ Статус кандидата знаменує завершення тривалої невизначеності у відносинах Києва і Брюсселю.
- ▶ Новий статус України є додатковим «двигуном» внутрішніх соціально-економічних реформ і «зеленим світлом» для залучення спеціальних фінансових інструментів ЄС з підготовки до вступу.
- ▶ Набуття кандидатства є вагомим морально-психологічним стимулом для громадян країни, які воюють за свій європейський вибір.
- ▶ Рішення лідерів країн ЄС щодо надання кандидатського статусу Україні стало об'єднуючим чинником для Євросоюзу.

ДЕЯКІ ЗАХОДИ З ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЄВРОКОМІСІЇ (станом на грудень 2022р.)

Реформа Конституційного суду України (КСУ)	13 грудня 2022р. ухвалений закон про порядок відбору кандидатур на посаду судді КСУ на конкурсних засадах. Документ містить низку важливих прогресивних положень. Залишається на порядку денному заповнення існуючих вакансій в КСУ та обрання його голови.
Судова реформа	Триває процес оновлення складу Вищої ради правосуддя (ВРП). У серпні Верховна Рада обрала двох членів ВРП, а в січні 2023р. з'їзд суддів обрав 8 нових членів ВРП, що дозволило розблокувати її роботу. Паралельно продовжується процес відбору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.
Боротьба з корупцією	Призначено нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Триває процедура призначення директора НАБУ (21 грудня Комісія завершила прийом документів від 78 кандидатів на цю посаду).
Боротьба з відмиванням коштів	6 вересня 2022р. Верховна Рада ухвалила закон про приведення у відповідність національного законодавства по боротьбі з відмиванням грошей до стандартів Групи фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). У листопаді 2022р. набув чинності закон щодо адаптації законодавства України до окремих стандартів FATF і відповідних директив ЄС.
Втілення анти-олігархічного закону	На виконання закону про обмеження впливу олігархів, у червні 2022р. Указом Президента України було введено в дію рішення РНБОУ про затвердження Положення про Реєстр олігархів. Станом на грудень 2022р. реєстр не було оприлюднено.
Вдосконалення законодавства про медіа	13 грудня 2022р. Верховна рада ухвалила важливий базовий закон «Про медіа». Цей законодавчий акт охоплює всю систему національних ЗМІ, містить правові запобіжники обмеженню свободи слова, запроваджує відповідні норми і правила ЄС.
Зміна законодавства про нацменшини	13 грудня 2022р. був ухвалений новий закон «Про національні меншини (спільноти)». Новий закон визначає особливості державної політики щодо реалізації прав та свобод осіб, які належать до національних меншин.

Отже, прогрес України на визначених Єврокомісією напрямках заслуговує на увагу і позитивні оцінки. На порядку денному – здійснення оцінки Єврокомісією і забезпечення політичних, інституційних, організаційних умов для започаткування перемовин про вступ.

Окреслюючи ближчі перспективи, слід відзначити налаштованість української влади на якомога скоріше проходження формальних процедур і започаткування переговорного процесу про вступ. Можна припустити, що офіційний Київ розраховує на євроінтеграційний «прорив» на саміті Україна-ЄС, який заплановано на 3 лютого 2023р.

Нині керівництво ЄС планує надати офіційні оцінки виконанню «домашнього завдання» Україною восени 2023р. Водночас, з огляду на ряд внутрішніх і зовнішніх обставин, навряд чи простим буде процес досягнення консенсусу між лідерами ЄС щодо відкриття з Україною переговорів про вступ.

Відтак, за оптимістичним сценарієм, започаткування переговорів про приєднання до ЄС залишається можливим (але не гарантованим) у 2023р. Інший строк – початок 2024р. Очевидно, що ця тематика буде однією з основних у діалозі Києва і Брюсселя у 2023р.

Досвід євроінтеграції свідчить, що успішність руху до ЄС вирішальною мірою обумовлена здійсненням ефективних проєвропейських реформ у різних сферах, повномасштабною адаптацією до законодавчо-правового простору Євросоюзу.

Головною особливістю нинішнього етапу руху до ЄС є те, що наша країна ціною величезних жертв відстоює свій європейський вибір і захищає ЄС від російської агресії. На відміну від інших країн-претендентів, на українському напрямі сфокусований комплекс політико-безпекових факторів геополітичного масштабу, які мають вирішальне значення для майбутнього устрою Європи і світу. Україна стала епіцентром безпрецедентного за масштабами зіткнення колективного Заходу і диктаторського агресивного путінського режиму. Це визначає ексклюзивність і вагу євроінтеграції України.

1.4. Пропозиції і рекомендації

У доповіді містяться заходи та ініціативи, спрямовані на активізацію співробітництва Україна-ЄС в різних сферах і забезпечення подальшого просування України на шляху до євроспільноти.

Безпека. Рекомендації у цій сфері сфокусовані на: (а) зміцненні військово-технічного співробітництва з країнами ЄС з метою забезпечення оперативного і регулярного постачання озброєнь для України; (б) вдосконаленні координації і планування подальших дій ЄС, України та інших міжнародних партнерів у сфері безпеки на двох- та багатосторонньому рівнях; (в) розвитку партнерства в оборонно-промисловому комплексі для прискорення переходу системи безпеки України на стандарти НАТО.

Політико-правова сфера. Акцент робиться на вдосконаленні внутрішніх реформ, окреслених у рекомендаціях Єврокомісії, забезпеченні умов для відкриття переговорного процесу про вступ до ЄС. Зокрема, ідеться про завершення процесу добору суддів КСУ, забезпечення ефективної роботи судових органів (Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів), а також системи антикорупційних інституцій. Також пропонується ряд законодавчих змін для вдосконалення євроінтеграційної політики влади, забезпечення її публічності і прозорості.

Економіка. Акцентується увага на пріоритетних заходах інтеграції українського бізнесу до внутрішнього ринку ЄС (у т.ч. долучення України до європейського роумінгу). На порядку денному – реалізація Угоди про асоціацію, зокрема активне впровадження європейських стандартів в економічне середовище України. Серед важливих напрямів – відновлення української економіки, подальше інституційне поглиблення та розвиток інтеграції України в основних сферах взаємодії з ЄС, у т.ч. енергетичній, промисловій, авіаційній, цифровій, аграрній, транспортній, міграційній. Водночас, відзначається необхідність забезпечення достатнього рівня регулярної фінансової підтримки України з боку ЄС та країн-членів на грантовій та кредитній основах.

Енергетика. Одним із пріоритетів є реалізація спільно з європейськими партнерами

ініціативи *REPowerUkraine* для забезпечення енергопостачання та відновлення української енергетики. Важливим є запровадження цільової програми європейської допомоги для посилення інтеграції енергосистеми з *ENTSO-E* та *ENTSO-G*, збільшення інвестицій у газовидобуток і підземні сховища, енергоефективність, а також підтримку в налагодженні ланцюгів поставок і будівництві нових генеруючих потужностей. Це дає можливість переформатувати енергетичний сектор України в рамках Європейської зеленої угоди.

Транспорт. У цій галузі на порядку денному два актуальних завдання. Перше – це акумуляція внутрішніх і зовнішніх ресурсів для відновлення пошкодженої/зруйнованої транспортної інфраструктури на основі сучасних європейських і світових технологій і практик. Друге – одночасна інтеграція української транспортної системи до європейської, що передбачає забезпечення сумісності транспортних систем України та ЄС шляхом імплементації директив і технічних регламентів Євросоюзу, усунення адміністративних і технічних перешкод, модернізацію технічного обладнання, інфраструктурну інтеграцію за всіма видами транспорту, розширення співпраці з європейськими транспортними агентствами.

Цифрова сфера. Доцільно зосередити зусилля на наступних напрямках: (а) прискорити роботу над створенням національної системи обрахунку і подальшої цифровізації економічних процесів за участі уряду, бізнесу та громадськості; (б) забезпечити подальшу адаптацію законодавства у сфері цифровізації нормам і вимогам європейського цифрового ринку, насамперед щодо електронної ідентифікації та транзакцій, платіжних систем та електронних платежів, захисту прав інтелектуальної власності, кібербезпеки тощо; (в) поширювати впровадження системи електронного уряду та удосконалювати його функціонування з урахуванням найкращих європейських практик; г) забезпечити технічну спроможність та сумісність

національних систем ідентифікації електронних підписів із європейською; (д) сприяти збільшенню інвестицій у сектор інформаційно-комунікаційних технологій шляхом оптимізації системи державного фінансування та стимулювання бізнесу до акумулювання інвестицій.

Екологія. Виокремлюються наступні напрями діяльності в цій сфері: (а) забезпечити розробку та ухвалення актуальних нормативно-правових актів, зокрема, Закону «Про Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050р.», пакет секторальних законів щодо хімічної безпеки, управління відходами, зобов'язань підприємств дотримуватися екологічних норм ведення бізнесу та ін.; (б) поширювати практику стимулювання вітчизняних промислових підприємств, діяльність яких в умовах воєнного стану орієнтована на підвищення рівня екологічності продукції; (в) впроваджувати процеси цифровізації у сфері захисту довкілля; (г) активізувати співпрацю ЄС та України у сфері науково-дослідної діяльності та обміну інформацією з питань екологічно чистих технологій та інновацій.

Окреслені заходи та ініціативи стосуються важливих напрямів української євроінтеграції, які мають вагомe значення для забезпечення внутрішньої стійкості і розвитку країни в умовах війни.

2. РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У рамках проекту Центром Разумкова за підтримки Представництва Фонду Аденауера в Україні були проведені загальнонаціональне і експертне опитування¹⁰. Нижче наводяться узагальнені результати досліджень.

Оцінки громадян стану та перспектив євроінтеграції

✓ Попередніми роками стабільно переважали скептичні оцінки відносин Україна-ЄС – громадяни характеризували їх

¹⁰ **Загальнонаціональне дослідження** проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 22 вересня по 1 жовтня 2022р. в усіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької, Луганської, Херсонської областей (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській областях – лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії). Опитано 2021 респондент віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

Експертне опитування проведено 14 жовтня – 1 листопада 2022р. Опитано 112 експертів у різних областях України та м.Києві – представники профільних міністерств і відомств, регіональних органів влади, державних і неурядових дослідницьких структур, викладачі вищих закладів освіти, незалежні експерти, громадські діячі, науковці.

переважно як нестабільні. Але у вересні 2022р. вже більшість (54%) назвали відносно Києва і Брюсселя «добрими», а третина (33%) – «нестабільними». 2% опитаних вважали їх «поганими».

✓ Громадяни загалом позитивно оцінюють євроінтеграційну політику української влади («позитивно» – 22% і «скоріше позитивно» – 42%). Сума негативних оцінок – 16%.

✓ Серед переваг статусу кандидата опитані відзначають: відкриття перспектив вступу до ЄС (51%), можливість залучення спеціальних фінансових програм ЄС (35%). Також цей статус є моральним стимулом (32%) і сприяє прискоренню проєвропейських реформ в Україні (26%). Своєю чергою, 66% громадян переконані, що новий етап євроінтеграції у статусі кандидата тією чи іншою мірою сприятиме більш ефективному вирішенню внутрішніх проблем країни.

✓ На думку громадян, найбільшою мірою перешкоджають євроінтеграції: широкомасштабна агресія росії (67%), внутрішні українські проблеми (61%), низький рівень соціально-економічного розвитку України (46%), неготовність ЄС щодо подальшої інтеграції України (24%).

✓ В українському суспільстві помітно посиленися проєвропейські настрої. Зросла підтримка інтеграції до ЄС. Якщо в березні 2021р. 59% громадян вважали, що Україні потрібно вступити до ЄС, то у вересні 2022р. таку думку поділяли вже 78%. Протягом попереднього періоду (2005–2021рр.) громадяни частіше висловлювали сумніви стосовно своєї європейської ідентичності. Однак у вересні 2022р. вже 63% відзначили, що відчувають себе європейцями, а 27% дотримувалися протилежної думки.

✓ Громадяни України загалом позитивно оцінюють допомогу ЄС Україні у протистоянні російській агресії. Загалом, на думку опитаних, ефективність такої підтримки складає 3,5 бала (зокрема, 17% вважають таку підтримку дуже ефективною, а 3% зовсім не ефективною)¹¹.

✓ За оцінками респондентів, найбільш важливими напрямками партнерства Києва і Брюсселя мають бути: питання безпеки і оборони (80%), співробітництво у сфері промисловості і підприємництва (54%), енергетика (49%) і сільське господарство (45%)¹².

✓ Загалом українці оптимістично бачать перспективи розвитку відносин з ЄС на найближчі роки. 57% опитаних переконані, що ці відносини покращаться. Спостерігається оптимізм і стосовно вступу до ЄС. 23% опитаних вважають, що Україна стане членом ЄС через 1-3 роки, а 28% переконані, що це відбудеться через 3-5 років. 18% орієнтуються на більш віддалену перспективу 5-10 років. Частка євроскептиків, впевнених, що Україна ніколи не приєднається до ЄС, становить 5%.

Позиції експертів

✓ 36% експертів оцінюють темпи інтеграції до ЄС як високі, 48% – як середні. Лише 13% респондентів відзначають низькі темпи наближення країни до Євросоюзу.

✓ Експерти солідарні з громадянами, відзначаючи головною перевагою кандидатського статусу відкриття реальної перспективи вступу до ЄС (56%). Однак, далі фахівці відзначають морально-психологічний стимул (53%), сприяння прискоренню

¹¹ Використовувалася п'ятибальна шкала оцінок від 1 до 5, де «1» означає, що підтримка є зовсім неефективною, «5» – дуже ефективною.

¹² Опитування проводилося до започаткування росією масованих ракетних ударів по енергетичній системі України.

проєвропейських реформ (52%), можливість залучення спеціальних фінансових програм ЄС (48%).

✓ 76% експертів, вважають, що основною перепорою на шляху до ЄС є внутрішні проблеми в Україні, 64% відзначають російську агресію, 50% – неготовність ЄС щодо подальшої інтеграції України.

✓ 57% фахівців тією чи іншою мірою погоджуються з тим, що ускладнення соціально-економічної ситуації в ЄС через російський тиск і шантаж загалом не спричинить уповільнення євроінтеграції України і не обмежить допомогу Києву з боку Брюсселя. Своєю чергою, 72% експертів переконані, що попри складну ситуацію, ЄС не послабить санкції проти країни-агресора. Водночас 64% опитаних припускають, що погіршення соціально-економічної ситуації в Європі може викликати зростання суперечностей між країнами ЄС щодо подальших дій на українському напрямі.

✓ Експерти оцінюють допомогу ЄС українським біженцям у 4,6 бала¹³, фінансово-економічну, гуманітарну допомогу у 4 бали, підтримку ЄС реформам в Україні – 3,5, ефективність санкцій проти країни-агресора – 3,3, воєнну допомогу – 3,3.

✓ На думку фахівців, серед міжнародних інституцій найбільш ефективну допомогу Україні у протистоянні російській агресії здійснює ЄС – оцінка 3,8 бала¹⁴. НАТО – 3,5, МАГАТЕ – 2,6, ООН – 2,4, ОБСЄ – 2,1 бала.

✓ 86% експертів вважають, що з огляду на те, що Україна ціною величезних жертв відстоює свій європейський вибір і захищає ЄС, його майбутнє від російської агресії, процес вступу України до ЄС має мати для Брюсселя пріоритетний ексклюзивний характер, здійснюватися поза рамками «пакетного підходу» або принципу «одного кошика».

✓ Своєю чергою, 93% фахівців переконані, що під час майбутніх переговорів про вступ України до ЄС Брюссель має

запровадити спеціальний переговорний режим, адаптувати вимоги та рекомендації до умов війни і післявоєнного стану в Україні, її потреб для протистояння країні-агресору та відновлення зруйнованої інфраструктури.

✓ Оцінюючи перспективи приєднання України до ЄС, експерти налаштовані досить оптимістично. 20% вважають, що Україна стане членом ЄС упродовж 1-3 років. 31% опитаних розраховують на 3-5 років, а 37% респондентів переконані, що для вступу Україні потрібно 5-10 років.

3. ДУМКИ ПРЕДСТАВНИКІВ ВЛАДИ І НЕЗАЛЕЖНИХ ЕКСПЕРТІВ

У рамках проекту підготована серія інтерв'ю (заочний круглий стіл) за участі представників влади і незалежних експертів. У цій дискусії, присвяченій проблемам євроінтеграції, взяли участь: О.Стефанішина – Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, І.Климуш-Цинцадзе – голова Комітету Верховної Ради з питань інтеграції України до ЄС, В.Ченцов – представник України при ЄС, М.Маасікас – голова Представництва ЄС в Україні, П.Бурковський – директор Фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, С.Солодкий – перший заступник Директора Центру «Нова Європа».

Головна тема круглого столу – особливості, проблеми і виклики нового етапу інтеграції України до ЄС в якості кандидата на вступ, перспективи подальших відносин Києва і Брюсселя. Учасники оцінювали особливості руху України до ЄС в умовах широкомасштабної російської агресії, окреслювали чинники, що сприяють і заважають просуванню до євроспільноти. Водночас цікавими є їх оцінки перспектив започаткування переговорного процесу про вступ України до ЄС.

Очевидно, що умовами успішного просування України на шляху до ЄС є імплементація спільних цінностей і норм, реалізація базових проєвропейських реформ, а також вирішення комплексу внутрішніх проблем,

¹³ Використовувалася п'ятибальна шкала оцінок від 1 до 5, де «1» означає, що підтримка є зовсім неефективною, «5» – дуже ефективною.

¹⁴ Використовувалася аналогічна шкала оцінок.

що уповільнюють наближення до євро-спільноти. Але партнерство Україна-ЄС – це шлях з двостороннім рухом, і, безумовно, важливими є політична воля лідерів ЄС, їх готовність забезпечити всі умови для переговорного процесу приєднання України до євроспільноти.

Важливою складовою проекту є авторські статті, присвячені різним аспектам євроінтеграції України. У статті директора з наукової роботи Інституту економічних досліджень та політичних консультацій В.Мовчан «Статус кандидата: переваги, можливості, виклики» аналізуються реалії і особливості нового етапу руху України до об'єднаної Європи. Автор оцінює ряд переваг статусу кандидата, серед яких – доступ до додаткового фінансування з боку ЄС, підвищення інвестиційної привабливості країни, активізація процесу адаптації України до європейських норм і

практик тощо. Водночас у статті окреслюються виклики, пов'язані зі статусом кандидата, надаються пропозиції і рекомендації, як їх подолати.

Стаття головного консультанта Центру зовнішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень О.Давимуки «Консолідація підтримки державами ЄС євроінтеграції України в умовах війни» присвячена особливостям політичного діалогу Києва і Брюсселя. Автор досліджує еволюцію солідарності і підтримки Європою України, окреслює тенденції і динаміку громадських настроїв у країнах ЄС щодо України. На її думку, утримання консолідованої підтримки Україні у протистоянні збройній агресії РФ та здобуття консенсусу щодо подальшої євроінтеграції Києва – взаємопов'язані речі, які в інтересах не лише України, але й усіх європейських держав.

